

Міщенко О. В.

*кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник
відділу навчання української мови та літератури,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

ПІДРУЧНИК УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОГО УЧНЯ-ЧИТАЧА ЛІЦЕЮ

Підвищення якості літературної освіти значною мірою залежить від шкільного підручника, який є навчальним посібником і для учнів, і для вчителів: «для перших він є основним джерелом знань, для других – одним з головних керівних документів, що визначають зміст, характер і напрям педагогічної діяльності» [14, с. 4]. Відтак розробка й створення підручників української літератури нового покоління для учнів ліцею – пріоритетне завдання розбудови сучасної шкільної освіти.

Структура та функціональне забезпечення підручника є предметом наукових розвідок багатьох учених-дидактів (В. Безпалько, Д. Зуєв, І. Лернер, А. Сиротенко та ін.). Роль і місце навчальної книги в освітньому процесі висвітлено в працях Ю. Бабанського, О. Бандури, О. Савченко, М. Скаткіна, Н. Тализіної, О. Топузова та ін. Мотиваційну функцію підручника досліджували Н. Бібік, Н. Буринська, А. Карабанов, О. Малихіна, В. Черепанов та ін.

Серед основних проблем і суперечностей в освітній сфері, що зумовлюють актуальність дослідження, виділимо такі: учні, які народилися після 90-х рр. ХХ ст., погано сприймають чорно-білий текст, їм важко аналізувати інформацію без візуалізації, виконувати традиційні завдання в той час, коли інформаційний простір пропонує їм ряд пізнавальних і цікавих інтерактивних занять; шкільний підручник «поступово перестає бути основним джерелом інформації» [3, с. 43], спостерігається його заміна Інтернет-матеріалами; цифровий розрив між учителями й учнями: багато педагогів не готові до ІТ-відкриттів, не вміють досліджувати літературний матеріал за допомогою інноваційних методів і прийомів, застосовувати в роботі сучасні інформаційні засоби, працювати спільно з учнями онлайн, самостійно або з учнями створювати й презентувати медіапродукти тощо.

Важливим кроком на шляху до вирішення цих протиріч є оновлення підручників, що можуть бути своєрідним «посередником між педагогом і учнівською аудиторією, виконуючи освітню, розвивальну та виховну функції» [3, с. 43].

Підручник української літератури має бути унікальним та універсальним, пробуджувати в сучасного учня інтерес до читання, потребу в самовдосконаленні, скеровувати на продукування креативних ідей, удосконалювати вміння висловлювати власну позицію (усно й письмово) та логічно обґрунтовувати її, критично осмислювати художній матеріал, виявляти ініціативу, творчість тощо. Засвоєння знань не є першозавданням шкільної літературної освіти, тому учні повинні навчитися не відтворювати інформацію, а застосовувати її для вирішення життєвих проблем. Підручник має переконати старшокласників у тому, що уроки української літератури сприяють розвитку таких компетентностей, які здатні забезпечити їхній успіх на ринку праці в XXI столітті.

Підручник української літератури повинен бути зорієнтованим на творче й активне оволодіння читацькою компетентністю за допомогою текстової, графічної, аудіо-, відео-, фото- й іншої інформації. Теоретичний матеріал потрібно подавати лаконічно, із наведенням прикладів, використанням асоціативних картинок, скрайб-малюнків, мемів, коміксів, сучасної інфорграфіки, схем, таблиць тощо.

Залежність сучасного покоління від смартфонів не буде проблемою, якщо електронні носії активно використовувати в освітньому процесі. Тому в методичному апараті підручника також доцільно розмістити покликання на онлайн-тести, віртуальні екскурсії; подати для зчитування QR-коди з інтерактивними завданнями на різних освітніх платформах; запропонувати учням створити буктрейлери, відеоролики, фотоколажі, онлайн-опитувальники, акаунти письменників, інфографіку, хмаринки тег, ментальні карти, меми, комікси тощо.

Отже, сучасний підручник української літератури для учнів ліцею повинен бути змодельований з урахуванням нових тенденцій розвитку наукової думки та викликів XXI століття.

Список літератури

1. Бандура О. Шкільний підручник з української літератури. Київ: Пед. думка, 2001. 76 с.

2. Басюк Л. Підручник з української літератури як засіб формування гендерної культури підлітків [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ipvid.org.ua/upload/iblock/259/259565619b28ab2883825ae8038b9135.pdf>. Назва з екрану.

3. Топузов О. Дидактична прогностика в контексті теоретико-методичного забезпечення створення сучасного підручника [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ipvid.org.ua/upload/iblock/e73/e73d716b2a901e5afba8d4decbe624ac.pdf>. Назва з екрану.